

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

De Bellepoort aangesneden

Toevalsvondst in Ieper-Eiland

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

Dit rapport maakt deel uit van de reeks Onderzoeksrapporten van het agentschap Onroerend Erfgoed.

71: De Bellepoort aangesneden Toevalsvondst in Ieper Eiland

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the Flemish Government,
Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Sonja Vanblaere

LEDEN KLANKBORDGROEP

OMSLAGILLUSTRATIE
Toevalsvondst in Eiland te Ieper, februari 2015
© agentschap Onroerend Erfgoed

agentschap Onroerend Erfgoed
Koning Albert II-laan 19 bus 5, 1210 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroenderfgoed.be
www.onroenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Open Data Licentie Vlaanderen v. 1.2.
This work is licensed under the Free Open Data Licence Flanders v. 1.2

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van de licentie.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ISSN 1371-4678

DE BELLEPOORT
AANGESNEDEN
TOEVALSVONDST IN
IEPER-EILAND

MARC DEWILDE, FRANKY WYFFELS

INHOUD

1 ADMINISTRATIEVEFICHE.....	5
2 INLEIDING.....	6
3 LIGGING EN BODEMGESTELDHEID	7
4 HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE INFORMATIE	8
5 VELDWERK	10
6 BESLUIT	13
7 GERAADPLEEGDE LITERATUUR	13

1 ADMINISTRATIEVE FICHE

leper-Eiland	
Uitvoerder (bedrijf, instelling, privé-persoon)	agentschap Onroerend Erfgoed
Bouwheer	Stad Ieper, VMM
Naam vergunninghouder machtiging	Marc Dewilde
Bewaarplaats opgravingsdocumentatie	agentschap Onroerend Erfgoed – West-Vlaanderen Stadenstraat 39 8610 Zarren
Bewaarplaats vondsten en monsters	Idem en Depot aOE – Doornveld Industrie Zone 3, Gebouw 190 – 1731 Zellik
Dossiernummer	2015/058
Site-code	IE-EI-15
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, plaats)	West-Vlaanderen, Ieper, Eiland
Kadastrale informatie	leper,1ste Afd., Sie I/F, openbaar domein
Coördinaten	Lambert 72: X: 45263,686; Y: 171810,839
Datum vondst	10/02/2015
Datum melding	10/02/2015
Veldwerk	11-12/02/2015
Trefwoorden	Archeologische sporen en uitgravingen, brug, poort, toevalsvondst
Administratie toezicht	agentschap Onroerend Erfgoed (Steven Mortier)

2 INLEIDING

Bij het plaatsen van een koker, die de Boterplas met de Majoorsgracht moet verbinden en zo toelaten de waterstand beter te regelen, is men op resten van de Bellepoort gestoten. De werken vormen een uitloper van de herinrichting van de stationsbuurt. In dit geval waren de stad en de VMM opdrachtgever.

Fig. 1 Onder de weg, die de Boterplas van de Majoorsgracht scheidt en toegang geeft tot het Eiland moest een verbindingskoker aangelegd worden.

Jan Decorte, intergemeentelijk archeoloog van Archeo7, meldde de vondst. Hij maakte dadelijk concrete afspraken met de uitvoerder Persyn NV, voor wie Karel Maeyaert toezicht hield.

3 LIGGING EN BODEMGESTELDHEID

De vindplaats ligt op de noordwestelijke stadsrand, in de weg tussen de Boterplas en de Majoorgracht, vlakbij het Eiland. Dat is een van de ravelijnen¹ van de Vaubanversterking in de Majoorgracht.

Fig. 2 Situering van de ingreep op de topografische kaart.

Kadastraal bevinden we ons op de grens van sectie I en F binnen Ieper, 1ste Afd.

¹ Driehoekig eiland in de vestinggracht, dat de achterliggende stadsmuur voor rechtstreeks kanonvuur moest behoeden.

4 HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE INFORMATIE

De Bellepoort is de langst overlevende poort geweest van het post-middeleeuwse vestinglandschap. Er is zelfs een foto van bewaard gebleven. Ze werd pas in 1896 afgebroken.

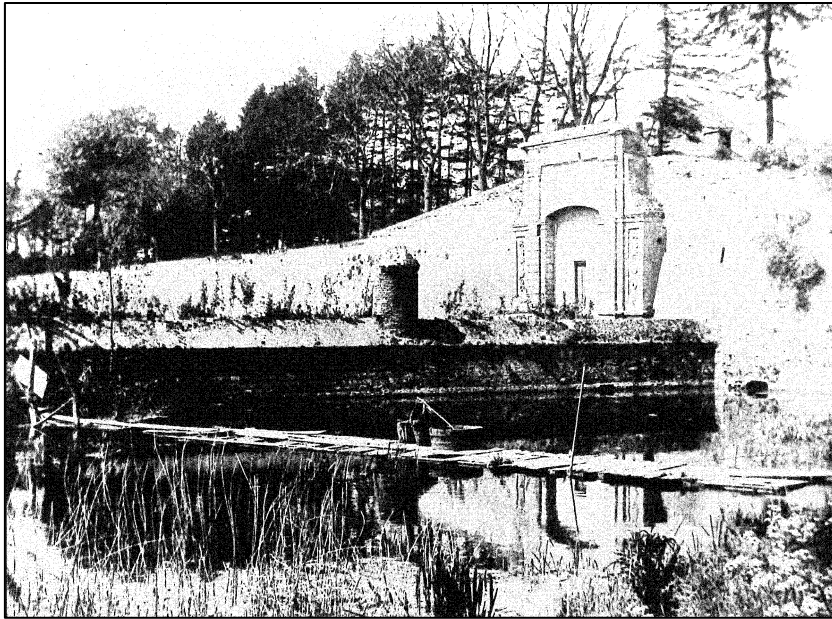

Fig. 3 De monumentale Bellepoort, even vóór de afbraak in 1896. De waterkeringsmuur, afgewerkt met een ezelsrug, waarop centraal een monnik staat, maakt er duidelijk deel van uit. (Stubbe e.a. 2003, 25)

De Bellepoort was een van de vier 18de eeuwse stadspoorten en dateert al uit de (late) 17de eeuw.

De Bellepoort verving de 13de eeuwse Tempelpoort, die dicht bij het stadscentrum gelegen was, bij het kruispunt van de Vooruitgangstraat en de Tempelstraat. De Tempelpoort maakte verbinding met de Tempelierswijk net buiten de stad.

Een nieuwe poort was nodig door de aanleg van het demi-bastion 45 rond 1683. Hierop kwam de Esplanade tot stand. Het kruitmagazijn aldaar is de Hollandse versie van een Franse voorloper. De Bellepoort was gericht op Belle (Bailleul) in Noord-Frankrijk.

Fig. 4 Plan de la Ville d'Ipres Anoniem grondplan van de stadsversterking uit de 18de eeuw (gekleurde prent, Stedelijk Museum). (Mus e.a. 1992, 45-46)

5 VELDWERK

Bij de graafwerken voor de aanleg van de koker zijn het bruggenhoofd (aan de veldzijde) en de waterkeringsmuur (Boterplas - Kasteelgracht), die deel uitmaakten van de Bellepoort, blootgelegd².

Deze muren staan ongeveer haaks op mekaar.

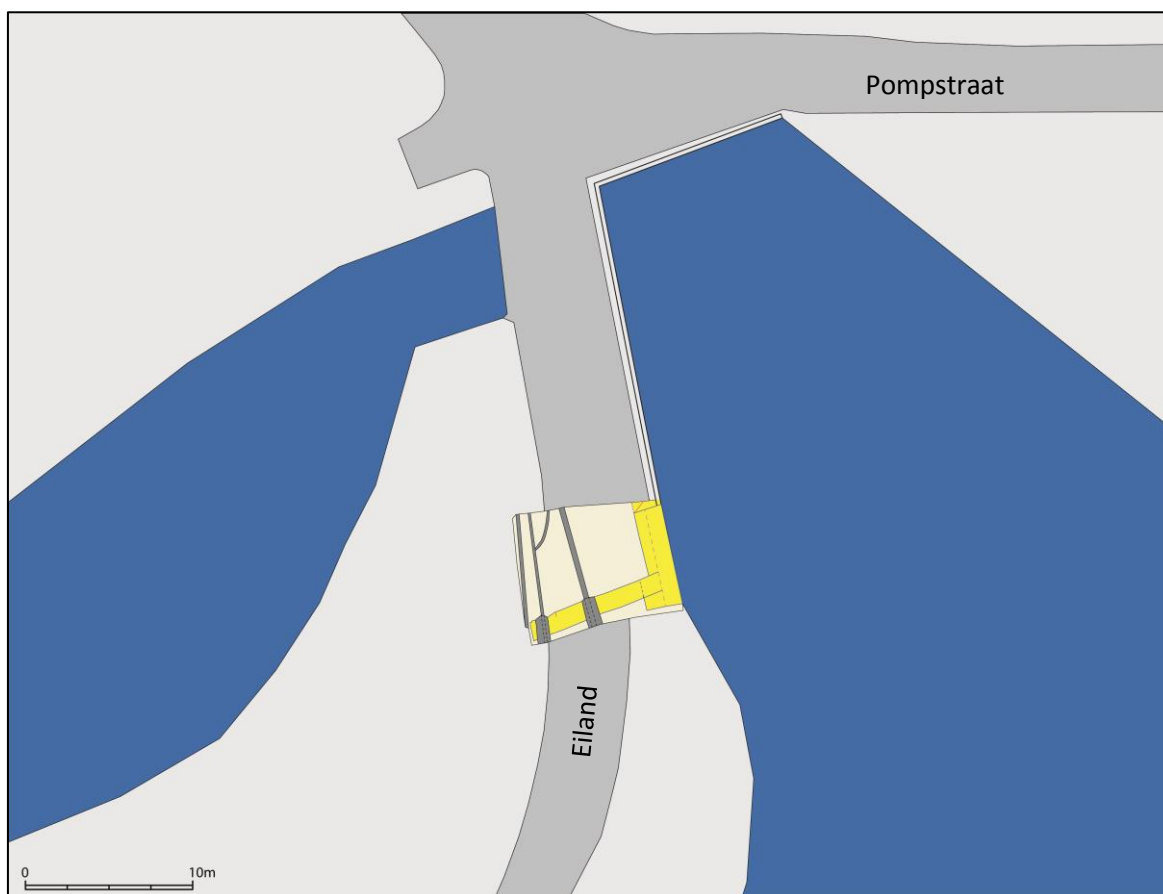

Fig. 5 Grondplan van de geregistreerde structuren

Het bruggenhoofd, dat 1,05 m breed was, is opgetrokken uit rode baksteen (20,5 à 21 x 10 x 4,5 à 5 cm; 22 à 23 x 11 x 5 à 5,5 cm; 24,5 à 25 x 12 x 5 cm), die in kruisverband gemetseld is. Halfweg de opstand -ter hoogte van de waterlijn- komt aan de stadszijde een strook grijze zandsteen blokken voor, die 0,8 m breed is. De natuursteenstrook bestaat uit 4 lagen zandsteen van 18 à 20 cm hoog. De blokken vertonen een sterk wisselende lengte.

² Pol Verhelle, landmeter bij Persyn NV, deed de opmeting, waarvoor dank.

Het bovenstuk van het oostelijk gedeelte is anders uitgevoerd. Het is met gele baksteen gemetseld, is getrapt en vertoont een holte (0,32 x 0,26 en 0,84 m diep). Er is ook een ijzeren staaf in verwerkt. Door latere verstoringen kan er niet uitgemaakt worden of dit gelijktijdig is met de rest, dan wel posterieur. Een van de verstoringen was het ingraven van een communicatiekabel tijdens WO I. Diende de holte voor het inbrengen van een van de draagbalken van de brug?

Fig. 6 Frontaal zicht op het bruggenhoofd. Bemerkt de strook zandsteen en het verschil tussen het rechter- en het linkergedeelte van de bovenbouw.

Naderhand is er haaks op het bruggenhoofd een waterkeringsmuur gezet. Deze muur is 1,57 m breed, met gele baksteen (20,5 x 10,5 x 5 cm) gemetseld en afgewerkt met een ezelsrug. Op de oude foto staat er halweg een monnik³ op. Men wou zo aanvallers verhinderen over de muur te lopen en de stad in te raken.

³ Dikke, ronde pilaar, afgewerkt met een zadeldakje.

Fig. 7 Zicht op de waterkeringsmuur afgewerkt met een ezelsrug.

In een latere (Hollandse?) fase is het geheel hersteld. Dit is duidelijk te zien aan de witgrijze, harde mortel, waarmee o.a. ook de ezelsrug is herbouwd.

Fig. 8 Bruggenhoofd en waterkeringsmuur. Bij de herstelling, herkenbaar aan de witgrijze mortel, zijn de sporen van de oorspronkelijk bouwnaad verdwenen.

6 BESLUIT

Bij waterwerken bij het Eiland zijn enkele elementen van de Bellepoort (ca. 1683 – 1896) gevonden.

Een stuk van het bruggenhoofd aan de veldzijde en een stuk van de waterkeringsmuur kwamen aan het licht. Meteen werd ook een fasering in de bouwgeschiedenis aangetoond.

7 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

MUS O., CONSTANDT H., MASURE D. en DECLERCQ J. 1992: Omtrent de vestingstad Ieper, *Monumenten 'be, leven*.

MUS O. (redactie TRIO P., m.m.v. ALLEMON J., DE SMET M. en DEWILDE J.) 2010: *De geschiedenis van de middeleeuwse grootstad Ieper Van Karolingische villa tot de destructie in 1914*, Ieper.

STUBBE L., DENDOOVEN D., TERMOTE J. en VANDERGHOTE Ph. 2003: *Vesting Ieper Wandeling in een historisch kader*, Antwerpen.

VANROLLEGHEM A. 2006: *Ieper à la carte De Ieperse vestingen in kaart gebracht*, Ieper.

